

VERSEGHY FERENC ZSENGÉL

(Első közlemény.)

Verseghy Ferenc eddig legrégibbeknek ismert költeményei két, klasszikus forrásból átdolgozott heroida (1779) és egy Kreskay Imréhez írt verses levél (1781). Kiadásuk¹ óta Gorzó Gellért is közölt egy 1779-ben és egy 1780-ban írt költeményt², időrendben ezeket követi az a kis dalfűzér, amelyet a zirci apátság kéziratára őriz³. Ebben Verseghynek 25, nagyrészt német rokokó-dalokból, mégpedig kóta-szövegekből átdolgozott⁴ verse van: e dalok korán elterjedtek és épen énekelhetőségük miatt népszerűek és dívatosak voltak, énekeskönyveinkben mindegyre fölbukkannak. Császár Elemér «1788 előtt» jelöli meg keletkezésük időpontját; az alábbiakból kiderül, hogy javuk-része már 1780—81-ben készen volt, sőt az *Eurydice*⁵ 1774-ből való: tehát Verseghy már 17 esztendő korában próbálgatta szárnyait. Újabban Verseghy zsengeinek két fontos kézirati forrása lett ősmertessé, mindkettő olyan, eddig kiadatlan, zsengekkel, amelyek legkésőbbben 1780—81-ben keletkeztek. Az egyik forrásra Amade-kutatásaim közben akadtam. Ez a *Tsallókői Ódák és Énekek* két kötete⁶; a másika⁷, amely ezeknek szerzőségét is hitelesítette, Lavotta Rezső hívta föl a figyelmet, aki a kézirat leírását is adta⁸.

A *Tsallókői Ódák és Énekek* c. gyűjteményt Mészáros Ignác, a *Kar-tigám* szerzője, maga is az «Aranykert» fia hagyta ránk. Egyik kötete (II.) az Amade-versek ú. n. főkódexének⁹ 1765-ben készült másolata, amelyet megtoldott Amade néhány más dalának eredeti kéziratóval s utóbb megszer-zett mások — Faludi és Verseghy — költeményeivel, a következő rendben¹⁰:

151. l. *Pluto és Eurydice*. Ovidiusból (38.)

152—162. l. Faludi versei.

164—168. l. *Pyramus és Thisbe*. Ovid. (46.) — *Thisbe siralma*. Ovidiusból. (47.) — *Atalanta*. Ovid. — *Penelope panaszi*. Ovid. (49.) — *Amor és a' halál*. (39.) — *Amor és a' méhek*. (IK. 1935. 79. l.) — Neptunusnak Meduza ellen való panasza. — *Venus és Vulcanus*. (IK. 1914. 471. l.)

168.—169. l. Faludi versei.

170—183. l. *Phyllis Demophon* ellen. — *Felel Demophon*. — *Themis és Fortuna*. — *Apollo Daphnishoz*. — *Dafné felel*. — *A' Rósa*. — *Félelem és gyanúság*. — *Az írigylésre*. — (Thirzis és Laura. 78. l.) — *A tsal vetésre*. — *Intés a' Rósához*. (36. l.) — *Helena álma Párisról*. — *Apollo, Dafné*. (Thirzis és Kloé. 52. l.) — *Apollo panaszi Dafné futása* ellen. — *Pásztori Leányka*.

¹ *Verseghy F. kisebb költeményei*. Császár—Madarász-kiadás. 13—23. és 333. l.

² *Adalékok Verseghy Ferenc életéhez és költészetéhez*. IK. 1914. 464. l.

³ 195. lt. szám. L. még Császár—Madarász id. kiad. 335. l.

⁴ IK. 1933. 100—108. l.

⁵ Id. kiad. 38. l.

⁶ N. Múzeum, 208. Quart. Hung. I—II.

⁷ U. o. MS. Mus. 1824.

⁸ *Verseghy Ferencnek egy ismeretlen kéziratóról*. Magyar Könyvszemle. 1937. 57. l.

⁹ 141. Quart. Hung.

¹⁰ A dőlő betűkkel szedettek már megjelentek nyomtatásban. A címük után tett szám a Császár—Madarász-kiadás lapszáma.

(IK. 1935. 177. l.) — *Dóris az Erdőben.* (Az erdő. 41. l.) — *A' Kedves.* (IK. 1935. 177. l.) — *Amor a' Pásztorok közt.* — *A' Kunyhó.* (225.—389. l.) — *A' Szegfü.* (37. l.) — *Álom.* (177. l.) — *Phillint Bávet ajtaján.* (33. l.) — *A' kis Dorika.* (45. l.) — *A' Hivség.* — *Amor.* (43. l.)

A II. r.-nek ez a része magában foglalja a Lavotta fölfedezte kézirat II. IV. részének és II. toldalékának csaknem valamennyi Verseghy-költeményét, Verseghy kéziratának rendjében; csupán két Ovidius-átdolgozás hiányzik belőle (*Ariadne, Oenone*), s a *Neptunus* és a *Venus és Vulcanus* cserélődtek föl.

Amade énekeit Mészáros mégegyszer lemásolta, kihagyta közülük a vallásos és a nem magyarnyelvű költeményeket, s ezt a másolatot is meggyarapította mások, megint leginkább Faludi és Verseghy énekeivel. Ebben a másolatban, amely sajtó alá készült — a cenzor 1795-ben imprimálta is, a múzeumban ez kapta az I. k. jelzést — a következő Verseghy-zsengék vannak egy ternión (129—138. l.):

CXXVII—CXXXVIII. *Amor és a' Halál.* — *Amor és a' Méhek.* — *Venus és Vulcanus.* — *Fillis Demofon ellen.* — *Demofon felel Fillisnek.* — *Apollo Dafnishez.* — *Dafné felel Apollonak.* — *Apollo és Dafné.* — *Pásztor Leányka.* — *Amor a' Pásztorok között.* — *A' Kedves.* — *Az álom.*

E tucat versnek az az érdekessége, hogy nem az előbbieknak a másolata, sőt nem is ugyanabból a kézirati forrásból készült. Sorrendjük is más, szövegükben is számottevő eltérések vannak. Az a föltevés, hogy ez a tizenkét zsenge a költőnek első nagyszombati idejében (1779. október 25.—1780. szeptember 7. között) találta meg útját a Csallóközbe, míg a II. kötet énekei 1781 végén, vagy 1782 elején kerültek Mészáros Ignáchoz, mikorra a *Parnassus Hegye* már készen volt, s ezúttal is Nagyszombatból, ahol Verseghy ekkoriban a Báró Horeczky-fiúk nevelője volt.¹

Föltevésünket, hogy «a *Tsallóközi Ódák és Énekek* Verseghy legrégebb fogalmazványainak másolatait őrzik»², végképen igazolja a költőnek egy sokáig lappangott kézírata, amely most újból fölbukkant s a Nemzeti Múzeumba került: *A Parnassus Hegyén zengedező Magyar Músának szózat.* 1781.³ Ezt a kéziratot 1880-ban Ompolyi-Mátray Ernő ismertette, a következő évben Bogisich Mihály föl is használta akadémiai székfoglalójában⁴, de Császár Elemér már nem találta.⁵

Ebből a kéziratból közlöm alább Verseghy Ferencnek eddig ismeretlen zsengéit. A kézirat négy megkezdett, de egyenkint be nem fejezett részben, két toldalékkal közöl megzenésített énekeket.⁶ Közülük a III. rész és az I. toldalékot nem vettem föl az alább kiadott versek közé. A *harmadik rész*, «mellybe [a Világ mulandóságárául, és más ájtatos] Énekek foglaltatnak», vallásos tárgyú énekek gyűjteménye. Bogisich Verseghynek öt ájtatos versét közölte belőle; ezek szerzőségét Császár kétségbevonta ugyan — s okkal, mert a kéziratban nemcsak Verseghy költeményei vannak — de az elő-

¹ Császár Elemér, *Verseghy Ferenc élete és művei.* 1903. 14. l.

² IK. 1935. 180. l.

³ L. Lavotta Rezső id. cikkét.

⁴ U. ott. — ⁵ Id. m. 27. l.

⁶ A hangjegyekre az alábbiakban nem térek ki.

került kézirat Bogisich igazát erősíti: az első háromhoz költőnk odairta, hogy Ver(seghy) M(unkája) — a másik kettőnek tárgya összefügg az előzőkkel, egy velük a hangja, a verselése, s az ötödik épen úgy Faludi hatását tükrözi, mint Verseghynek sok világi zsengeje is:

Puszta mezők, sűrű erdők
Sorsom sirassátok,
Magas hegyek, nagy mélységek
Szívem gyászollyátok.

A következő (6.) azért érdekes, mert Verseghy egy alább közölt versében ugyanezt a szöveget profanizálta is:

Töredelmes Szív.

Bűnömnek súlyos terheit
Lelkemnek halálos sebeit
Nem titkolhatom,
nem tagadhatom,
orvos kezedet
szükség kívánnom
én Jesusom!
Gyötrődik én lelkem,
hozzád kívánkozik szívem;
egy reménségem van kegyelmedbe
vigasztalásom kegyességédbe
én Jesusom.

Rósa.

Titkos gyötrelmemnek habjait
tüzes szerelmemnek nyilait
nem titkolhatom,
nem tagadhatom,
orvos kezedet
szükség kívánnom;
Kegyes Rósám!
Gyötrődik én lelkem,
hozzád kívánkozik szívem,
teljes örömem van kebeledben,
vigasztalásom kegyességédben
ékes Nimfám.

A 7. vers Faludi Ferenc *Remetéje*, a 8., *Holofernés és Judith*, nem Verseghy alkotása, mert helyesbítő jegyzetét fűz hozzá. A többi (9.—18.) ismét himnus.²

Az *I. toldalék* görög, latin és német versei nem Verseghy alkotásai, «külömbféle nyelveken lévő szerzések» vegyes gyűjteménye, amelyben vallásos énekektől útszéli nótáig változik a tárgy. Minket tehát csak az I., II. IV. rész és a II. toldalék érdekel.

A II. rész a legrégebb, legkezdetlegesebb versek gyűjteménye, «mellybe, a régi versszerzőktől fel jездett némely történetek foglaltatnak;» a 11 ének közül 7 eddig is ismeretes volt. Javarészüket Ovidius-átdolgozás; valamennyi-
nek tárgyát a költemény előtt, prózában részletesen elmondja.³ Ezeknél fej-
lettebbek az I. rész leíró-költeményei. Élükön Faludi Ferenc öt költeménye
van, s ezeknek hatása alatt készült, mintegy folytatásuk Verseghynek hét
hasonló éneke. — A IV. rész tartalma: «egyelítettett szerzések.» Négy, külön-
böző énekeskönyveinkből jólismert nótával kezdődik (köztük *Az újdon új*

¹ 1. *Világ áthatatlansága.* — 2. *Világ mulandósága.* — 3. *Világ családtsága.* — 4. *Sors-választás.* 5. *Világtól vég búcsú.*

² 9. *Kristushoz sz. Indulat.* — 10. *Bűnőshöz Intés.* — 11. *Reménység és szeretet.* — 12. *A világtól el-váló lélek tusakodási.* — 13. *A Lélek kegyel-
met öhajjt.* — 14. *A szentekről.* — 15. *Az oltári szentségről.* — 16. *Nézd Jézus, nézd hív népednek...* 17. *Oh! kik még Világ tengerébe...* 18. *Áldunk téged 's imádunk Istenség...* (Ez utóbbi háromnak nincsen külön címe).

³ A *Metamorph. Librit* élete végén egészen le akarta fordítani, de csak az I. kv. 1—20. és a II. kv. 1—12. szakaszával készült el. Ezeket hagyatékából Sáhgy Ferenc adta ki. (*Versegi Ferenc maradványai*, 1825.)

politziát...), ezt egy *Eger Barkotzitól bútsúzik* c. költemény követi. Nem merem Verseghyének vallani, mert bár az *Eurydice* tanúsága szerint költünk Egerben már írt verseket, egri tartózkodásának ideje (1769—1777) nem egyezik Barkóczy távozásának időpontjával: a verset inkább a szemináriumban kaphatta. Faludi két Nádasdy-versén kívül a *Tovább nem tűrhetem...* és a *Leányi Sionnak...* sem Verseghy alkotásai. — Az utolsó versek nincsenek számozva.

A II. toldalékban már a Steffan-féle bécsi dalgyűjtemény szövegéből való rokokó-dalokkal találkozunk: Verseghy talán mint a báró Horetzky-fiúk nevelője ösmerkedett meg a költészetének kialakulására egyre fontosabbá vált evvel a kóta-kiadvánnyal.

Megtoldjuk a közlést Verseghy angolból készült néhány szellemes fordításával. *Übungen aus dem Englischen* c. kéziratát a zirci apátsági levéltár őrzi. (231. sz. *Verseghy apróbb fordításai.*) Ebből vettük *A' Rósához* c. költeményének (id. kiad. 46. sz.) németből közvetített forrását (IK. 1933. 105. l.); hadd álljon itt három ötletes apróság:

Koporsó-vers.

Itt fekszik az én feleségem; hadd feküdjön;
Most ő már nyugszik, és én is.

Dryden.

Egy rossz poétára.

A' te verseid, barátom! örökké tartandók;
Mert a' ki azokat olvassa, soha nem olvassa végig.

Susanna és a két vén.

Szép Susanna az ő nőiségét jól védelmezte, mely mindenfelül meg volt amúgy támadva a' buja pártúl. És ammint én igazán olvasom ezt a' régi éneket, a' szeretők vénnek voltak, az asszony pedig ifjú.

Ha ugyanazon História másképp volna előadva, ha ők ifiak voltak volna (pardiel) ez pedig öreg, édes Jézusom! mely sokkal nehezebb ügyeket volt volna ez; — tőkéletes álmélkodásra lett volna méltó, tudom, az ilyen megtagadás.

Prior.

S most hadd következzenek a költő zsengei, a Lavotta által fölfedezett kézirat rendjében és szövegével.

I. RÉSZ.¹

6. Flora az őszi üdőbe.

Allig múlt el a tavasznak kívánatos üdeje;
allig száradt el a földnek zöldellő víg teteje;
azonnal el kezdte Flora kiáltani jajjait;
siránkozván virágjaim zokogni bús panaszit.

Tsöppek folytak szemeiből, harmatoznak ajaki;
ázott melle könyveitül, fején voltak karjai;
így kertéből ki költözvén, egy barlangba szalada,
ahol sokat epekedvén, illy szózatra fakada.

¹ Az 1—5. sz. Faludi Ferenc versei. A 6—12. sz. mindegyikéhez odajegyezve: *Ver. munkája.*

Jaj virágim! jaj fajzatim! jaj szívemnek öröme!
 Oh magzatim! zöld ágaim! munkámnak egy érdeme!
 hová oszlik ékességtek, hova hajlik fejetek?
 Jaj el hervad, el enyészik, el fonyad már színetek.

Földre borult szép Rosámnak koronázott teteje:
 sirba készül zöld ágának deli jeles termete:
 halványodik artzolattya, hervad piros ajaka.
 el hullanak levelei, üressedik thronussa.

Amott kedves tulipámnak fodrosodik levele;
 három ágú sceptrumjának hajlik sárga teteje:
 sok színiből ki költözvén egyes gyázba öltözik,
 tellyessen nyölt ábrázattya sok rántzokkal töltözik.

Itt a szegfű fonyyadozván veszti tsipkés köntössét:
 le függeszti oldalából ki ütődött levelét:
 El hullajtya bimbójának sűrűn ki nyílt ajakit,
 veszti szagát, ékességét 's életének napjait.

Hyacintnak el bádgyadván földre omlik homloka:
 Szára hámlik, levele hull, fonyyad fehér ortzája:
 Ezt meg ölte, még gyermek volt, Apollónak lapdája:
 azért most is mint virágot fonyyasztja nap sugárja.*

* NB. (a) Hyacinthus gyermeket Apollo (ki másképp Phoebusnak is, vagy Napnak neveztetik) lapdájával agyon ütvé, midőn véle jádzana, azután virággá változtatta. *Verseghy jegyzete.*

Kék és piros violámnak öszülnek nyílt tsillagi,
 magva nincsen, öröme nem maradnak magzati:
 bimbójából ki bimbozván, erőteti termését,
 de üdőtlen fajzatának nem adhattya szépségét.

Narcissus is veszedelmét viz nélkül meg ujjíttya**
 a gyöngy virág zöld ágárúl gyöngyeit el hullajtya:
 Rozmarinok meg sárgúlnak, majorannák omlanak:
 kezeimnek szép munkái el fonyyadván romlanak.

** (b) Narcissus magát a kútban meg látván, 's meg szeretvén el fogyott,
 és virággá változott. *Verseghy jegyzete.*

Jaj ennékem? árva szívnek, kit el hagynak magzatim:
 el hervadnak, el enyésznek leg kedvesebb rajzatim:
 El tökéllem, hogy azoknak meg siratván esetét,
 e barlangba el temetem életemnek örömét.

Ezt ki mondván már nem szólhat terhe miatt szívének;
 epekedvén törülgeti sok könnyeit szemének;
 ájúlásra készült teste, zokogás közt kesereg;
 hervadt színét változtattya, fájdalmaiba jajt piheg.

Senki ötet semmi móddal meg nem vigasztalhattya;
 meg újjíttya szíve terhét, ki sebeit gyógyíttya;
 helyt ad hoszas keservének, még csak el nem aluszik;
 el merülvén mély álomban fel nem serken tavaszig.

7. Ki-kelet.

Mídon Phoebus közepettin az Egeknek fénlene;
's a Músáknak énekétül Pindus hegye zengene,
a Zephrust látogatván erdők között sétáltam;
el fáradván Flora Aszony kerte mellett nyugodtam.

Itt magzati Napaeáknak még meszirül félnenek;
Itt fajzati Pomonának szép rendbe tündöklenek;
mosolyodnak a violák, zöld levelek inganak;
Rozmárinok illatoznak 's Flóra előtt jádznak.

Itt a szegfű Hyacintal örömkbe nevetnek;
mert a pipacs és Narcissus a szépségrül pörlenek;
amott a szép tulipányok mutogattyák sebeket;
egy méhetskét üldözgetnek, melly ki szívta véreket.

Meg kívántam e szép kertnek látni belső részeit,
Flora házát, zöld udvarát, tárházának kincseit,
által mentem nyílt kapuján, palotáját csudáltam,
a virágos terméseket egyenkint meg vizgáltam.

Itt egy Rosa bimbójábúl piros fejét ki üti,
a másik tsak most terjedvén koronáját fel teszi;
a többiek allig nyílnak, már egymásra nevetnek,
az ellenség keze ellen tövisseket készítnék.

Amott jádzik sok színibe tulipányok serege:
sceptrumjokat takargattya kinekkinek levele;
kehellyekbe el készítnék méheknek a harmatot,
ha el jönnek, jól meg rakják mézzel kised lábokat.

a szegfűtske bimbójában már tovább nem maradhat;
ki feszitti zöld tömlőtét, ajtó nyílást nem várhat:
el terjeszti bukros képét, 's kevelykedik fényében,
illattyával kedveskedik, 's villog tündér színiben.

Kék és fehér Hyacintok egygyes rendbe jádznak,
födvén négyes levelekkel bimbójokat, inganak:
Említik Phoebus játékát, nézik üres kebleket,
melly lapdának régi helyét jelenti és sebeket.

A violák emelkedvén, szaporittyák ágokat,
szép illattal 's kedves színnel ki nyíttják virágjokat:
ujjabb s ujjabb bimbojokkal szüntelen zöldellenek;
így szebbnél szebb virágokkal szüntelen tündöklenek.

A Narcissus szerelmének jelét most is viseli;
mert lángoló piros színnel régi tűzét említi:
a gyöngy virág nyakán hordgya a Koronás gyöngyöket:
Rozmárinok illatoznak, ujjitván leveleket.

Az egész kert fényeskedik a szép színű ágakkal,
vendégének kedveskedik jó illatú szálakkal.
Boldog, a ki ide térhet, ki ebbe meg nyughatik,
ennek szagos árnyékába ki jó ízüt alhatik.

Ezt ki mondván, Flora asszony kertitül el búcsúztam,
nap nyugotkor nagy nehezen haza felé indultam:
othon annak ékességét magamban el számláltam;
még éjjel is szép kertekkel, 's virágokkal álmodtam.

8. Mária Nosztrei Vidékség.¹

Mély hegyeknek egy öblében, Esztergom és Vác között,
Dunán innen van egy helység sűrű erdőség között:
Itt Sz. Pálnak fehér nyája lelkikép legeltetik,
Ha kívánod nevét tudni, Nosztrénak neveztetik.

Ezen helynek minden volta a világtól el vezet,
minden dísze 's állapottya az Egekhez édesget:
Itt szivednek nyugodalmát fel találod, 's kedvedet:
itt lelkednek igasságát, itt az üdvösségedet.

A hegyektől, mint bástyáktól édig környülvétetik;
a völgyektől, mint sántzoktól mélyen be kerítettik;
hogy lakói ne szemlélnék e' világnak javait,
's így a lelki ellenségnek ne éreznék nyíllait.

A zöld erdők árnyékozzák, kertek gyönyörködtetik,
a madárcák vidámmittják, a vetések nevelik;
minden része javasolliya a szegénység kincseit,
Életünknek egyességét, 's az Egeknek örömét.*

* Ábrázolliya terméksége a szegínség kintseit,
magányosság vigadalmit, 's az Egeknek örömit.

(*Verseghy későbbi írásával*)

A hegyeknek gyökeréből kristál vizek erednek,
kösziklákra 's a völgyekre le rohanván, zengenek:
környül futtyák a halmokat, a mezőkre terjednek,
nedvesítvén a réteket, a Dunába sietnek.

Ezzel szívünk gyökeréből eredendő siralom
jelentetik vétkeinkért a buzgóság 's fájdalom;
hogy így sűrű könnyveinkel nedvesítjük éltünket,
's a kegyelmek tengerébe siettessük lelkünket.

A vizeknek zugására fel ébred a fölmile,
hajnal előtt zengedezik hosszas jajja 's éneke;
el hadgya fészkes lakását, a zugáshoz ügyekszik,
a zöld karba énekelvén nótái közt haldoklik.

E madárnak példájára gerjedezzen életünk,
az éjjeli 'zoltárokba zengedezzen énekünk:
dücsöítse hangos nyelvünk az Istennek hatalmát,
sohajtozza buzgó szívünk az Egeknek uralmát.

De még Flóra sem kímilte Nosztrétül szép fajzatit:
sem Pomona nem sajnálta jó gyümölsű rajzatit;
hogy ezt látván, lelkiképpen ékesítsük kertünket,
gyümölsűökkel, 's virágokkal illatozzuk lelkünket.

Itt a Rosa tövisek közt piros fejét le üti,
a Liliom fehér testét harmatokkal öntözi,
Ott a napnak járására meg hajlik a nap virág:
az egész kert úgy villámlik, mint egy virágos világ.

¹ Verseghy 1778 tavaszától 1779 április első napjaiig noviciátuson volt a pálosok márianosztrai kolostorában. V. ö. Császár Elemér, *Verseghy Ferenc élete és művei*. 1903. 11. l.

A tövissek közt meg pirult Rosa a' Sanyaruság;
 a havaknál sokkal tisztább liliom a tisztaság:
 a Felséges akaratra hajló szív a nap virág:
 a virágos színnel tellyes kert a lelki vigasság.

Még egy, a mi leg kedvesebb ezen kertnek dísziben
 a forrás víz oldalához jön, 's ki omlik öbliben:
 O Meg váltónk! kegyelmednek forrását öntsd kertünkbe,
 Hitedet és reményedet szerelmeddel szívünkbe.

9. Hajnal.

Hasad a szép Hajnal mosolygó képével,
 kedvet nyit mindenbe világos fényével,
 ujjíttya az erdők 's hegyek ékességét,
 úzi föld színérül Egek setétségét.

Meg pirul egészen szerelmes ortzája,
 napnak hőségétül lankad minden tagja:
 meg düll szekérének, Zephyrustúl várja,
 hogy friss szellőjével ortzáját meg fujja.

Nyargal paripája a magos hegyekre,
 Aszonyát sebessen viszi a hívesre.
 Itt a lankadt Hajnal lassankint fel érled,
 az Egek bótýára szépsége el terjed.

A régi izzadság meg hidegszik testén,
 harmattá változik 's le folik szekeren;
 Zephyrus folyását sok ösvényre osztja,
 Újjai közt szűrven tsöppönként hullajtja.

Nedvesíti evvel Hajnal a mezöket,
 részegíti bőven a száraz erdöket,
 itattya a fáknak tenyészö zöldségét,
 a terhes bimbóknak ki tsallya gyümölsét.

Nyílnak a virágok, Hajnal tejét várják,
 Szüz ömlöit kérvén, szájokat ki tátyák;
 Sietvén ezekhez le száll szekerével
 szoptattya egyenkint harmatos mellyével.

Azomba a Phoebus ki üti szép fényét;
 a hajnal is végzi reggeli tisztségét;
 meg marad Flóránál, szakaszt virágokat
 készíttget más napra rosa koszorúkat.

10. Fülemile a Hárfással.¹

11. Flora a varrott virággal.

Vart vala Lycoris a minap egy rósát
 hogy meg dicsírtetné mesterséges karját:
 el hinnéd, ha látnád, annak valóságát,
 ugy meg adta néki eleven formáját.

¹ L. *Egy Fülemüléről és a Hárfásról*. Id. kiad. 50 l. és IK. 1933. 101. és 303. l.

Hogy a poros földön ne mászon a virág,
tőkéjét támasztya karo helyett egy ág,
koronás fejébe sárgul a gazdagság,
az egész virágba lázlik a' valóság.

Kerengve öleli csutak a karóját,
ki terjeszti felől szép piros rósáját:
ez ki dülvén üli zöldellő táztáját,
Mint ama királné meg üli thronusát.

Az egyik tőkétül sok ágak terjednek,
a varrott veszötskék maid mintegy zöldelnek:
a hegyes tövissek szinte mérgelődnek,
az egyedül híjja, hogy nem sebesítnék.

Ezt Flora meg látván meg áll örömébe,
vélvén hogy e szép ág született kertébe:
Ékes Rosa, ugymond, munkám dücsössége!
Jőj Flora fejére, légy hajamnak dísze.

A tsalárd Rosához ki terjeszti karját,
le akarja törni tövérül virágját;
a várt tövisektül félti genge ujját,
még észre nem veszi a tü tsalárdságát.

Látván, hogy kezének nem enged a Rosa,
meg pirul szégyenbe borult szép ortzája;
harag, 's szemérem közt körül azt visgállya,
ha valaki vané, ki esetét láttya.

Végre meg szállalván; színe és formája
olly igaz, hogy kiki elevennek valya;
hogy tehát Lycorist meg győzze a Flora,
Kertimnek ezentül lesz, ugymond illattya.

12. A Phrygy Rosának tulajdonsági.

A minap, hogy Flora a varrott virágtül
meg szégyenítettvén Lycoris újjátül;
szép illatot adott a kerti ágaknak
visza ment 's ezt mondá a tsalárd Rosának.

Meg tsaltál szép Rosa! jól tűzött formáddal,
Rosáimat szépen képzelő ortzáddal;
meg tsaltad szememet eleven szineddel,
kezemet meg tsaltad hamis töviseddél.

Látván a vart táblán melly szépen állottál
azt véltem, hogy Flóra kertéből származtál;
Engedgy meg szép Rosa bal itiletemnek;
Mellyel tartottalak kertem vesszejének.

Néztem piros színbe habzó homlokodat,
grádicsonkint emelt leveles ortzádat;
sajnáltam, hogy nyájas képednek tsudája,
valaha a napnak lészen áldozattya.

De ím! tapasztaltam, hogy nap hőségétül
semmit nem fél ortzád hervasztó fénnvétül,
nem változik színed a száraz melegtül,
vagy a kertek díszét forraló hidegtül.

Tökédrül azt véltem, hogy gyilkos kezemnek
hamar engedni fog ígirt törésemnek ;
azomba semmi kéz nem árthat tökédnek,
nem veheti végét senki életednek.

Féltem holt méreggel tellyes tövisidtül
ellenségid ellen készült fegyveridtül
Fegyverid azomba senkit meg nem sértnek,
ellenségid nem mást, csak szégyent éreznek.

Ki tetzik ezekből álhatatosságod
kertembe hallatlan sok tulajdonságod ;
vajha virágimnak illy elevenséget
adhatnék élteknek méltó örökséget.

Jöj tehát szép Rosa ! jöj kertem keblébe ;
áll szép virágimnak színes seregébe ;
légy örök példája genge ágaimnak,
légy díszes formája kezem munkáinak.

Más szült, más nevelt fel de az én kertemre,
más kéz ápolgatott az én örömömre.
Jaj! eztet ki mondván Rosát hátlájával
le veszi 's szépíti kertét prédájával.

Fémlik már a Rosa Flora kebelébe,
a nagy dicsiretért merül nagy szégyenbe :
Még ellenség közt is meg marad épségbe,
örömet meg nyugszik Florának kertébe.

II. RÉSZ.

1. Orpheus.¹

2. Píramus és Thizbe.²

3. Thizbe.³

4. Atalanta.

Amor ! Amor ! mit gyötröd kemény szívemet !
Nem érzi Vénus nyilait
Ki Mársnak áldozta indulatit
Mit irigyled eddig nyert dücsösségemet ?
Mit gyötröd kemény szívemet ?
Nem gondolok erköltsével,
Győzedelmes szépségével
Nagy mérészségét szép Hypomenesnek meg tapodom,
Oktalan szeretetét tsufos halállal meg gyalázom
Ámor, 's a gyűlölség edgyütt vijják szívemet.

¹ L. Császár-Madarász id. kiad. 38. l. *Eurydice*. — U. o. 337. l. szerint Kreskaynál *Orfeus Euridicéhez*. A Herpi Krisztinára való vonatkozásának (u. o.) ellentmond a költemény alábbi, korai dátuma. «A Történetet lásd bővebben Ovidiusnál L. 10. *Metam. Fab. 1.* és Virgiliusnál L. 4. *Georgicorum*.» Verseghy későbbi írásával: *Költ 1774. alk.*

² L. u. o. 46. l. *Píramus Thizbehez*. U. o. 339. l. az 1788. esztendő megelőző időre, a 80-as évek második felére teszi; a hetvenes évekből való, de annál is inkább «Verseghy zsengei közé kell őket sorolnunk.» — Ovidiusnál L. 4. *Metamor. Fab. 4.*

³ U. o. 47. l. *Thizbe Píramushoz*.

Kedves! Ékes! és szív ébresztő termete
 Lágyítta keménységemet,
 Lángra gyullasztya szerelmemet!
 Ah! melly hatalmas testének ékessége!
 Melly díszes minden teteme!
 De mit sajnálom esetét
 Ha tékozollya életét:
 Szemlélte sokakban kegyetlenségemnek példáját,
 Tapasztalta futásomnak győzhetetlen viadalmát
 Sebes lépésimet tarttya szép tekintete.

Hervaszt, fonnyaszt Hyppomene állapotod!
 Ah vesd meg inkább szívemet,
 Vagy győzd meg futásba erköltsömet:
 Jaj! melly nagy gondokra állhatatosságod
 Veszélyre vezet haláloed!
 Nem engedem szép híremet
 Tapodni dücsösségemet,
 Ha kedvelli 's ohajttya hív társaságomnak bérét,
 A' pályafutással nyerje meg szívemnek kegyelmét.
 Ah deli ékesség! melly nagy vétek haláloed.

5. Ariadne.¹

Kegyetlen Theseu! szívemnek gyilkossa!
 Mit futsz, mit távozol Jegyesedtől?
 Igérted hitedet,
 add meg szerelmedet,
 Ah Theseu! térj vissza, ne tűny el hívedtül.
 Nézd körül népedet, a száma tellyetlen,
 visgáld meg hajódnak sok rejtekét,
 meg látod helyemet,
 de nem személyemet,
 a noszolás tökéletlen, nem érzi két terhét.
 Ah Egek! nem tekint sűrű könnyeimre,
 hajójából vigan néz intésemre;
 hívségemet meg veti,
 bús sorsomat neveti;
 ah kegyetlen, térj vissza, lágyúly keservemre.

Igy fizetsz szívemnek, így sok jóvoltimnak,
 mellyekkel éltedet védelmeztem;
 Hazámat el hagytam,
 néked el árultam,
 hogy kedvedet érdemellyem, vérem fel áldoztam.
 Te pedig kedvemet e Labyrinthusba
 be zárod a vadak barlangiba;
 itt hagyod testemet,
 prédára éltemet
 sietteted jegyesedet a föld gyomrába.
 Aeole! hozd vissza sebes vitorláit
 fordítsd meg jobb ösvényre hajóit.
 Ah! legalább testemet,
 haldokló testemet
 vedd Theseu! karjaidra utolsó estemet.

¹ Ovid. L. 8. Met. Fab. 2. és Heroidum Epist. 10. — Az 5—10-heza kézirathba odajegyezve: *Ver. mún.*

6. Oenone.¹

Ah Boldogtalan! mit szemlélek hajódba?
 Nékem ígirt hited után Görög Hitvest tartol karodba!
 Ah telles hajód Pergamának vérével,
 Trója hamvát
 vég romlását
 szerzed tolvaj szeretetteddel.
 Eztet Cassandra testvéred nem de jövendőlte,
 szíjjel vetett hajazattyával jelentette:
 Egy Görög Úszó ugymond országotat,
 hatalmadat, meg töri Páris! urasságotat.

Tölem szívedet ah! melly hamar el ragadtad?
 álhatatlan hívségedet idegeny szívnek hamar el árultad!
 A nyárfákkal nyól töled ki metzett nevem;
 de szívedből,
 szerelmedből,
 jaj! már ki nyölt emlékezetem.
 Ida völgyébe vadászatra szolgáló eszközüd,
 a hállók, török, tegzek, ívek és nyilaid
 árullyák hitszegésedet,
 Oenone szívitül történt tsalárd pártütésedet.

Egy nyárfa haján ah melly hazug ama versed:
 Xanthus akkor visza folyon, midőn el hagylak Oenone téged!
 Ah! el hagyta! Tsalárd! el hagyta! engemet!
 Könyveimmel,
 keservimmel
 telles sorsra hoztad éltemet.
 Folly vissza Xanthus szígyenítsd meg Parisnak hitét,
 vidd vissza szívitül Helenának szívet:
 Ah! szerentsétlen Oenone
 kinek adtad áldoztad, hiv szerető szívednek tüzét.

7. Penelope.²8. Amor és a Halál.³9. Amor és a Méhek.⁴10. Venus.⁵11. Neptunus.⁶

Mit kínozod Ámor! szívemet,
 Mit fosztod játékkal kedvemet?
 Medúzát mit gyullasztod,
 Kelletlen szívet hozzám mit vonszod?
 Ne büntesd kérlek szememet
 Meg-aggott bőrű képével,⁷
 Ne terheld szívemet szeretetével;
 Nem illik hozzám személlje
 Nem ortzám virágjához vénsége.

¹ Ovid. Heroid. Epist. 5.² Id. kiad. 49. l. *Penelope Ulisseszhez*. — ³ U. o. 39. l.⁴ IK. 1935. 179—180. l. Ott csak meg mertem kockáztatni a föltevést, hogy Verseghy munkája.⁵ IK. 1914. 471. l. Gorzó G. közlése *Vénus panaszi, Vulcanus férje ellen*.⁶ A *Tsallóközi Odákban* címe: *Neptunusnak Medúza ellen való panaszi*.⁷ U. o.: *képe bőrével*.

Meg vallo, hogy szépségét
 Szerettem hajdan ékes termetét,
 de már utálom képét
 Minervátúl meg-öszített fejét:
 Rémülés tsak tekintete
 bé-rántzott artzolatjának,
 kész halál nézése rút homlokának;
 bototskán függő tetemít
 Ah! hogy szeressem fonnyatt ajakit.

Szájában tsak egy pár foga
 Még a híg ételt is alig rágja,
 Nem bírván áll-kaptzáját
 bé-bé szivgatja pilttyett ajakát,
 rántzos borozdák lepik el
 mélyen bé-horpatt artzáját;
 le-húzza a vénség görbe derekát;
 mellyére függesztvén fejét,
 ingó térgyérül eszi ebédgyét,

Egész nap házába morog,
 bűdös gyomra rothadástól korog,
 ha Neptunus eszébe jut,
 páltzát fog 's tántorogva hozzám fut
 ha hallya édes szavamat,
 nevetve tetzeti magát,
 érezvén haragomat, feni két fogát;
 ha meg-vetem szerelmét,
 tátott szájába tsordítja könyvét.

Mint ama tolvaj Hárpia
 Szünet nélkül szerelmemet vijja
 addig tőle nem-nyughatok,
 még hozzá jó kedvet nem mutatok,
 Ah Amor! mentsd-meg szívemet
 illy fertelmes Fúriátúl,
 inkább Vulcanushoz vond-el nyakamtól.
 Ah kéméld reá nyíladat
 és add halálnak e' vén tzéladat.¹

Közli: GÁLOS REZŐS.

REVICZKY GYULA LEVELE ARANY JÁNOSHOZ ÉS HUSZONEGY MUTATÓBA KÜLDÖTT VERSE.

Reviczky Gyula, a «modern» magyar líra egyik őse, szívvel-lélekkel híve, bámulója volt Arany Jánosnak. Humoráról tanulmányt írt, balladáiból németre fordított, s alig van esztétikai dolgozata, amelyben ne említené, ne idézné mesterét. A nyugtalan vérű, révbe vágyó fiatal költőnek eszményképe volt a csendes, lehiggadt, bölcs Arany. Költői; emberi magatartását, önérzetes szerénységét teljes mértékben méltányolta. Érthető, ha korán keres hozzá

¹ V. ö. a *Vénus* c. költeménnyel (IK. 1914. 471. l.), amelyben Medusát Venus is Vulcanusnak szánja. — A *Tsallóközi Odák és Énekek*ben az az utolsó szó *szatyrodát*.